

Robotok

Révész Emese

SZABADRAJZ HÁROM TÉTELBEN

MOLNÁR JACQUELINE HÁROM ÚJ KÖNYVÉRŐL

Szokás úgy emlegetni a rajzot, mint síkba írt táncot. Az illusztrációs rajz azonban nem szabad tánc, nagyon is kötött koreográfiát kell követnie, igazodva szöveghez, történethez és a könyvtárgy megszabott kereteihez. Ám az alkotónak úgy kell alkalmazkodnia mindezekhez, hogy közben saját stílusát is megőrizze, korlátok között bontakoztatva ki szabadságát. Molnár Jacqueline immár egy évtizede működik gyermekkönyv illusztrátorként, és 2007-es fellépése óta ugyanazt az egyéni, csak rá jellemző képi világot építi következetesen. Legtöbbet talán Lackfi János történeteinek társultak képei, de Végh György vagy Lázár Ervin meséihez rajzolta is megtartotta egyedi stílusát. Ez a stílus olyan határozott karaktervonásokkal rendelkező, hogy akár védjegye is lehetne. Képzőművészeti igényű kifejezőmód, amely az európai 20. századi korai modernizmus, Picasso, Matisse és Miró nevével fémjelzett hagyományból építkezik. E modernista zsenik talán legfőbb hagyatéka a képkalkálás felszabadítása volt mindenfajta szabályrend és kánon alól. Igazi „örömfestészet” az övék, a színek, formák és vonalak önfeledt élvezetén alapuló képteremtés eufóriája. Molnár Jacqueline úgy merít a kubizmus, expresszionizmus és szürrealizmus eszköztárából, hogy közben mindvégig megtartja annak játékoságát. Számára a képteremtés örömforrás, és ezt a kedves humorba szőtt felszabadultságot sugározza nézői felé is. A formák és színek expresszív torzítása, a különféle térbeli nézőpontok közös síkban transzponálása (amiből jellegzetesen Picasso-s arcai születnek) jellemzi látásmódját, amihez a különféle színezett papír textúrák kollázs-szerű kombinálása társul.

2017-ben egyszerre három figyelemreméltó kötettel is jelentkezett. Mindhárom a Móra Kiadó gondozásában jelent meg. Közös jellemzőjük, hogy bennük Molnár Jacqueline illusztrátori világa egyéni karaktervonásait megőrizve stílusosan megújul.

A *Robotok* Molnár Jacqueline első önálló, szerzői kötete. Az egyedi, hosszúkaás formátumú kötet könyvművészetileg éppen olyan igényes, amilyenek egy igazi „képkönyvnek” lennie kell. Az itthon még mindig kevésbé elterjedt, angolszász nyelvtérületen *picturebook* néven ismert könyvtípus nem tévesztendő össze a 0-3 éves korosztály számára készült ún. lapozókkal. Annak ellenére, hogy kevés vagy semmilyen szöveg nem kíséri, nem babáknak szól, hanem tetszés szerinti idősebb korosztálynak (akár felnőtteknek is), képekben mesélve el egy történetet vagy járva körül egy gondolatsort. Képei ennél fogva nem hagyományos értelemben vett illusztrációk, amennyiben nem egy irodalmi szöveg járuléka, hanem főszereplők.

A *Robotok* mindazonáltal illedelmesen megtartja a hagyományos szöveg-kép elosztást: jobbra Robotország egy-egy lakója lép elénk, amit balra egy-egy mondatos jellemzésük kíséri. A képek hangsúlyát felerősíti, hogy a fehér alapon megjelenő szövegekkel szemben a robotok alakjai mindig különféle, erős színű háttér előtt tűnnek fel. A robotok régi, jól bevált szereplői a gyerekultúrának. Molnár Jacqueline masinái azonban nem igazán Transformers vagy Wall-e rokonai, sokkal inkább a hetvenes években itthon készült rajzfilmsorozat, a *Mikrobi*, némiképp retró hangulatú leszármazottai. A kötet egymás után sorakozó, frontálisan beállított robotportréi variációk egy témára. Nélkülöznek minden különösebb történet, cselekvések pedig fölöttébb mindennapiak, hovatovább főhős sem akad közöttük. Az elbeszélés mellőzése arra késztetik a nézőt, hogy elidőzzön a rajzi kifejezőeszközök változatosságára felett. Hogyan lehet ugyanarról a dolgról színben, formában változtatásan beszélni, megidézni ugyanazon jelenség (legyen az robot vagy ember) sokszínűségét. A melankolikus kében, a mérges szürkében, a bánatos zöldben pompázik. És miközben sorra elénk járulnak ezek a sete-suta robotok, szorgalmasak, viccesek, érzélgősek, mérgesek

meg félénkek, egyszerre csak világossá válik, hogy a robotemberek esetlen jelmeze alatt mi magunk rejtőzünk. Túl a minden korosztály számára jól értelmezhető morális tanúságon, az érzelmek változatos képi kifejezése a kötet legmaradandóbb hozadéka. Olyan vizuális kalandozás ez, amely jó kiindulópont lehet arra, hogy a könyvet együtt böngésző szülő és gyerek közösen is megpróbálkozzon saját érzelmei (képi) kifejezésével.

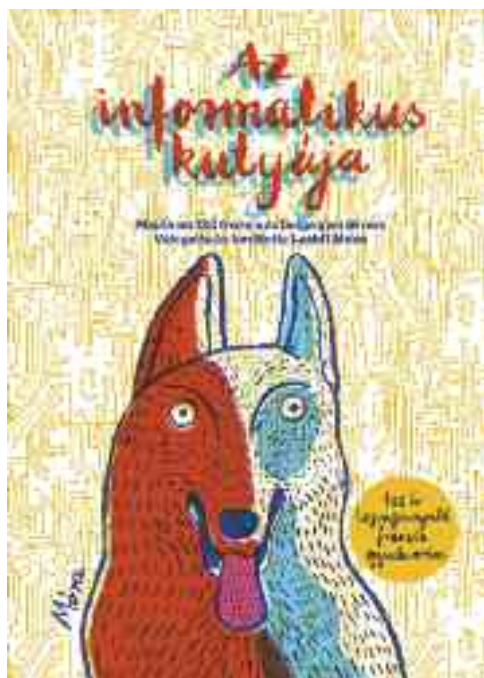
Az *informatikus kutyája* esetében Molnár Jacqueline visszatért a klasszikus illusztrátori szerepkörhöz. Száz év francia és belga gyermekverseihez egységes képi világot nem egyszerű teremteni, hiszen adott egy időben és stílusban is meglehetősen heterogén, sok esetben szójátékokra építő költészet, ahol a rajzoló (már csak az versantológia műfajánál fogva is) sem összefüggő történetre, sem visszatérő hősökre nem alapozhat. Molnár Jacqueline-nak mindezek ellenére sikerült egy olyan újszerű képi világot teremtenie, amely a francia költészet két alapvető vonását sűríti képpé: játékosságát és szürrealizmusát. A több mint száz, Lackfi János által fordított vershez mindössze 28 egész oldalas kompozíció készült. A képek tehát nem árasztják el tolakodóan a verseket. Ezek mindegyike azonban olyan egységes és határozott stílust képvisel, ami visszavonhatatlanul „átszínezi” valamennyi költeményt. (Minthogy a verseket is kék színnel nyomták, a szó szoros értelmében is.) Molnár

Jacqueline csupán néhány alapszínt használ, ám köztük több foszforeszkáló neonszín akad. A határozott körvonalú, egy-egy képi motívumra koncentrált kompozíciók kitöltő színei rendre kilépnek a kontúrvonalakból. Az idősebb nézőkben mindez a hatvanas-hetvenes évek félrenyomott, négy színnyomásos színes reprodukcióit idézi fel. A retró hatásra kevésbé fogékony fiatalok számára viszont inkább a 3D képek világából lesz ismerős a látvány. Ezúttal azonban nem áll rendelkezésükre a maradéktalan térbeli illúziót biztosító „csodaszemüveg”. A művészi eszközként kezelt „tudatos hibából”, az egymásra csúsztatott színek különös egybehangzásaiból ered az egész képi világ álomszerű-pszichedelikus hangulata. A francia kultúrában oly mélyen gyökerező szürrealizmus más tekintetben is áthatja Molnár Jacqueline képeit; mondhatnánk „anyanyelvi szinten” beszél a szabad, asszociatív képzettársítások kifejezőmódját. Legjobb kompozíciói azok, amelyek egy-egy rövid költemény sajátos képi metaforáit sűrítik egyetlen szürrealis képpé: az ikreket váró anya hasa barátságos családai ház, a milliomos feje pedig luxushajó. Ebbe olykor az abszurd és morbid is belejátszik, mint a „szörnyen halott hölgy” neon színekben pompázó csontváza. Könnyedsége pontos megfogalmazással társul, autonóm rajzi világa szilárdan kötődik a szövegekhez. Szellemi szabadságnak, könnyed komolyságnak és melankolikus humornak éppen az az üdítő koktéjla jellemzi rajzait, amely a frankofón kultúrának is sajátja.

A színes szabadkézi rajz, színbeli áttűnések, egymásra vetített képi motívumok együttese Az *informatikus kutyája* illusztrációinak olyan eszközei, amelyekkel a következő kötetében, A *világ leggonoszabb meséinek* rajzaiban él igazán felszabadultan Molnár Jacqueline. Ami az előzményben kontroll alatt tartott, óvatos képi kísérlet, az A *világ leggonoszabb meséiben* önfelelt szabadasszociáció, játékos és örömteli képáradat. Kevés példa akad a magyar gyermekkönyv-illusztrációban hasonló

Az *informatikus kutyája*

Az informatikus kutyája

A világ leggonoszabb meséi

fesztelen képi játékoságra. Utoljára Hincz Gyula és Bálint Endre szórta tele a verses könyveket a képi fantázia hasonlóképp felszabadult teremtményeivel. A kötet közvetlen előzménye *A világ legrövidebb meséi* 2014-ben jelent meg. Ahogy ezúttal is, úgy akkor is két szerző, Ijjas Tamás és Lackfi János formabontó, „anti-meséihez” rajzolt Molnár Jacque-

line. Ahogy akkor is, a kiadó most is bőven adott teret az illusztrátornak, hiszen minden meséhez, a pár soros történetekhez is külön illusztrációt rendelt. A hasonlóságok sora azonban ezzel véget is ért: ott ugyanis Molnár Jacqueline még a rá oly jellemző kollázsos technikát alkalmazta. Ezúttal viszont szabad, színes kézzrajzok borítják be

A világ leggonoszabb meséi

A világ
leggonoszabb
meséi

az oldalakat. Ahogy a fergeteges humorú, üdítően nonkomform mesék, úgy a képek is kilöknek maguk alól minden szokványos képi elvárást: nem igazodnak margókhöz, alsó és felső képhatárhoz, stílusán heterogének, egy oldalon belül is képesek léptéket váltani, s minden oldalpár újra tervezett egység ritmusban, színben, gondolatban egyaránt. Igazi képi hullámvasút ez, ahol minden oldalpár új megoldást hoz, szabálya a szabálytalanság, kompozíciója az asszimetria, néhol súlytalanul bánatos, másutt vaskosan tréfás. Ez a látszólag hömpölygően dús rajzi világ három jól körülhatárolható képi elemmel dolgozik: színes körvonalarajz, egységes színfoltok és fekete-fehér vonalarajz az összetevői. Összhangzatuk mégis olyan egységes, mint a dob, gitár és fuvola együttesének. Harmóniákat és ellentpontokat hoznak létre, néha egybe hangzanak, más-hol szólóra váltanak. A korábbi változatos textúrát most a képi motívumok szabad társítása váltotta fel. A könyv lapjainak fehér terében a szövegekhez lazán

kapcsolódó képi töredékek bukkannak fel, társulnak és elválnak, felvillannak és elúsznak. Csintalan és csacska játék ez, éppoly üdítően kötetlen, mint a szövegek sziporkázó leleményei. Néhol érintkezik a mesék szövegeivel, másutt szabadon száll el mellettük. Közvetlen leszármazottja a szürrealizmus önfelszabadító onirizmusának és a dadaizmus pacifista anarchizmusának. Huncut és oldott, mint egy önfeledt csiklandozás, szabad, mint egy tengerparti tánc, színes, mint egy mezei virágcsokor. Sajátja minden olyan, amely elengedhetetlen egy kortárs művészetre nyitott gyermek számára: nyelvi leleményesség, képi kreativitás, az újszerű és szokatlan, egyéni megoldások elfogadása.

A világ leggonoszabb meséi